

УДК 351.741:342.95

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Олег ЦИГАНОВ,

кандидат технічних наук, доцент, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства Державного науково-дослідного інституту Міністерства внутрішніх справ України

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено обґрунтуванню застосування сучасного методологічного інструментарію дослідження адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності України. Наводиться авторське визначення відповідної методології дослідження. Методологічна основа наукового пізнання розглядається як інтегративна трирівнева система, що охоплює діалектично взаємопов'язані принципи наукового пізнання, методологічні підходи та методи наукового дослідження. З огляду на предмет дослідження автором підібрано необхідний методологічний інструментарій. Зроблено висновок, що методологічний потенціал відповідного предмета дослідження не є вичерпним у контексті постійного розвитку й удосконалення методологічного інструментарію.

Ключові слова: методологія дослідження, методологічний інструментарій, адміністративні послуги, правоохоронні органи, правоохоронна діяльність.

METHODOLOGY OF RESEARCH OF ADMINISTRATIVE SERVICES IN THE FIELD OF LAW ENFORCEMENT ACTIVITIES OF UKRAINE

Oleh TSYHANOV,

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
Chief Researcher of Research Laboratory of Problems of Legal and Organizational Support of the Ministry
State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

SUMMARY

The article is devoted to the substantiation of the use of modern methodological tools for the investigation of administrative services in the field of law enforcement activity of Ukraine. The author's definition of the relevant research methodology is given. Methodological basis of scientific knowledge is considered as an integrative three-level system, covering dialectically interconnected principles of scientific knowledge, methodological approaches and methods of scientific research. Based on the subject of the study, the author selected the necessary methodological tools. It is concluded that the methodological potential of the relevant subject of research is not exhaustive in the context of continuous development and improvement of methodological tools.

Key words: methodology of research, methodological tools, administrative services, law enforcement agencies, law enforcement activities.

REZUMAT

Articolul este dedicat fundamentării utilizării instrumentelor metodologice moderne pentru investigarea serviciilor administrative în domeniul activității de aplicare a legii din Ucraina. Este dată definiția autorului a metodologiei de cercetare relevante. Baza metodologică a cunoștințelor științifice este considerată ca un sistem integrat de trei niveluri, care acoperă principiile dialectic interconectate ale cunoștințelor științifice, abordările metodologice și metodele de cercetare științifică. Pe baza obiectului studiului, autorul a selectat instrumentele metodologice necesare. Se concluzionează că potențialul metodologic al subiectului relevant al cercetării nu este exhaustiv în contextul dezvoltării continue și îmbunătățirii instrumentelor metodologice.

Cuvinte cheie: metodologie de cercetare, instrumente metodologice, servicii administrative, organe de drept, activitate de aplicare a legii.

Постановка проблеми. Фрагментарне дослідження теоретико-методологічних засад діяльності правоохоронних органів із надання адміністративних послуг, відсутність системного підходу до визначення понятійного апарату та правового регулювання процедур зазначеної діяльності, неузгодженість чинного законодавства України щодо цих питань негативним чином впливають на ефективність і якість публічно-сервісної діяльності в правоохоронній сфері, призводять до збільшення корупційних ризиків, що виникають у процесі обслуговування населення, та зменшують довіру громадян до всієї системи правоохоронних органів і державних інституцій загалом.

Стан дослідження. Останнім часом в умовах трансформації вітчизняного адміністративного права на за-

садах людиноцентристської ідеології методологія дослідження публічного адміністрування була предметом наукових пошуків В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяка, С.В. Ківалова, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, О.В. Кузьменко, Є.В. Курінного, Р.С. Мельника, В.В. Цветкова та багатьох інших учених. Окремі питання методології дослідження адміністративних послуг в Україні з'ясувалися у роботах ідеологів запровадження теорії адміністративних послуг (В.Б. Авер'янова, І.П. Голосніченка, І.Б. Коліушка, В.П. Тимощука). Однак питанням методології дослідження адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності України в юридичній літературі належної уваги майже не приділялося.

Мета статті полягає в обґрунтуванні авторської методології дослідження проблематики адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності України.

Виклад основного матеріалу. Складність, багатогранність і міждисциплінарний статус будь-якої наукової проблеми приводить до необхідності її вивчення в системі координат, що задається різними рівнями методології науки, яка є своєрідним каталізатором прогресу певної наукової галузі. Учені, застосовуючи систему відповідних методів у процесі наукового пошуку, збагачують науковий інструментарій, формуючи міждисциплінарні підходи до вивчення об'єкта й предмета дослідження. Так створюється унікальна конкретна методика наукового дослідження. Певна річ, цей процес стосується також дослідження адміністративних послуг у сфері правоохорони.

Як справедливо зазначає О.В. Сердюк, для сучасного етапу розвитку вітчизняної юриспруденції показовим є «подолання вузьконормативного підходу до осмислення правової реальності, відповідно до якого сформувались і домінуюча в теорії права фундаментальна теоретична схема, і концептуально-методологічні установки в правопізнанні загалом. Саме цим зумовлена значимість методологічних досліджень, які мають бути внутрішньою рефлексією науки» [1, с. 217].

Відповідно до енциклопедичних джерел методологія (грец. *methodos* – спосіб, метод, *logos* – наука, знання) – це вчення про правила мислення під час створення теорії науки, учення про науковий метод пізнання та перетворення світу; його філософська, теоретична основа, сукупність методів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки об'єкта її пізнання. Вивчення наукових джерел із питань методології досліджень дає змогу говорити про певну складність цієї категорії, оскільки в юридичній науці немає одностайності щодо визначення сутності та змісту поняття «методологія», у різних наукових працях ця категорія формулюється різноманітними дефініціями.

Так, чимала кількість зарубіжних дослідників не розмежовують, а отождоковують і синонімізують такі поняття, як «методологія» та «методи дослідження» [2, с. 15; 3, с. 59; 4, с. 27]. Водночас вітчизняна наука розглядає методологію як учення про науковий метод пізнання або як систему наукових принципів, на яких ґрунтується дослідження та здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження. Крім того, найчастіше методологію трактують як теорію методів дослідження, створення концепцій, як систему знань про теорію науки або систему методів дослідження.

П.М. Рабінович під методологією юридичної науки розуміє систему підходів і способів наукового дослідження, теоретичні засади їх використання під час вивчення державно-правових явищ [5, с. 618]. На думку В.М. Протасова, категорія «методологія» трактується двоюко: як учення про метод та як система методів, підходів, способів, що використовуються в тій чи іншій науці, теорії під час здійснення досліджень [6, с. 29]. М.М. Рассолов визначає методологію як сукупність відповідних принципів, категорій, прийомів і методів дослідження державно-правових явищ та процесів [7, с. 24–26].

З огляду на системні позиції Е.Г. Юдін дуже вдало, на наше переконання, виокремлює чотири рівні методологічного знання. На першому рівні перебуває філософська методологія, що визначає загальні принципи пізнання та категоріальний устрій науки загалом. Другий рівень є рівнем загальнонаукових принципів і форм дослідження. Третій рівень утворює конкретно-наукова методологія, що включає в себе сукупність методів, які застосовуються в межах спеціальних наукових дисциплін. Четвертий рівень утво-

рюють методика та техніка дослідження (набір процедур, якими забезпечується достовірність емпіричного матеріалу) [8, с. 40–44].

Дуже слушно, на нашу думку, визначає методологію М.В. Костицький, розглядаючи її як «учення, цілісну теорію з поняттями й категоріями, світогляд, саме крізь призму яких здійснюється пізнання за допомогою методів згідно з технологією їх застосування – методикою» [9, с. 6].

У межах розгляду конкретної проблематики дослідження під *методологією дослідження адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності України* пропонується розуміти систему загальнотеоретичних принципів, логічних прийомів, методів пізнання, конкретних засобів дослідження, а також теоретичних засад використання зазначених компонентів, що дає змогу вирішувати завдання, пов'язані з дослідженням особливостей адміністративно-правових відносин щодо надання адміністративних послуг у сфері правоохорони України з метою вдосконалення організаційно-правового забезпечення зазначеної сервісної діяльності.

Найбільш конструктивною, на нашу думку, є позиція вчених, які методологічну основу наукового пізнання розглядають як інтегративну тривірневу систему, що охоплює діалектично взаємопов'язані принципи наукового пізнання, методологічні підходи та методи наукового дослідження [10; 11; 12].

Отже, перший рівень методології дослідження становлять принципи наукового пізнання як концептуальні ідеї, на яких ґрунтується наукове дослідження та які зумовлюють загальну ідеологію, концепцію наукового пізнання. Низка дослідників позначають цей рівень як «світоглядний компонент методології», оскільки він, будучи прямо пов'язаним з ідеологічними переконаннями науковця, дає змогу встановити, чим визначається зміст наукових досліджень. Саме на підставі принципів наукового пізнання здійснюється вибір сукупності методів, засобів і прийомів дослідження. Як підкреслює О.Ф. Скакун, властивість принципів, застосовуваних у науковому вивченні пізнавальної матерії, полягає в наданні необхідної «рухливості», динамізму процесу наукового дослідження, його цілісності, ефективності в досягненні поставлених цілей [13, с. 51].

На сьогодні головними принципами, які відображають сутність, зміст та особливості постпозитивістської методології дослідження державно-правових процесів і явищ, є, зокрема, такі: деідеологізації та свободи наукових досліджень, всебічності, системності, діалектичності, історизму, детермінізму, герменевтики, феноменології, формальної логіки, об'єктивності, універсальності тощо. Незважаючи на різносторонність зазначених принципів, найбільш важливими для розкриття проблематики адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності України, на наше переконання, є принципи об'єктивності, всебічності, системності, діалектичності, історизму та детермінізму. Ці принципи є діалектично взаємопов'язаними, і лише їх комплексне застосування допомагатиме одержанню істинних результатів.

Так, застосування принципу об'єктивності сприяє неупередженості в оцінці необхідності й важливості виокремлення в галузі адміністративного права України самостійного інституту адміністративних послуг, зміст якого передбачає переоцінку характеру взаємин між державою та людиною, а саме переорієнтацію діяльності органів публічної влади з виконання суто адміністративно-розпорядчих функцій на надання адміністративних послуг. Принцип об'єктивності вимагає неупередженого осмислення фактів, подій, явищ і процесів. Його реалізація досягається через вивчення достовірної інформації про предмет дослі-

дження, а також шляхом неупередженого ставлення до неї, опрацювання різноманітних наукових джерел.

Не менш важливим принципом наукового пізнання публічно-правової реальності є принцип всебічності, який щодо нашого дослідження забезпечує розгляд адміністративних послуг у сфері правоохорони України як складного інтегративного феномена, що має різнобічні аспекти та характеризується низкою різноманітних якостей, ознак, властивостей та особливостей. Цей принцип забезпечує комплексність пізнання адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності України як багатоаспектного державно-правового феномена. Зосередження лише на одному ракурсі предмета пізнання, фрагментарність дослідження призводять до викривлення висновків і недостовірності одержаних результатів. Водночас принцип всебічності сприяє необхідності врахування результатів дослідження шляхом застосування різних методів.

Плюралізм наукових підходів до вивчення будь-якого явища державно-правової дійсності, а також понятійно-категоріальна ентропія повинні відповідати принципу обґрунтованості, а саме тому, наскільки логічними й переконливими є аргументи певної позиції. Адже інколи автори висловлюють емоційно привабливі, проте недостатньо обґрунтовані пропозиції та твердження. Так, деякі науковці свого часу ставили під сумнів саму можливість вживання категорії «послуга» щодо діяльності органів публічної влади на тій лише підставі, що значна частина адміністративних послуг надаються особам приватного права на платній основі.

Обґрунтованість пізнання забезпечується врахуванням особливостей суб'єкта дослідження, об'єкта, предмета та мети пізнання. О.Ф. Скакун наголошує на тому, що результати наукової й практичної діяльності людей залежать не лише від того, хто діє (суб'єкт), або на що спрямована пізнавальна діяльність (об'єкт), або що конкретно досліджується (предмет), а й від того, за допомогою якого методологічного інструментарію здійснюється сам пізнавальний процес [13, с. 49].

Історично зумовлений характер будь-якого предмета пізнання вимагає врахування принципу історизму, оскільки сучасний стан і перспективи розвитку предмета пізнання неможливо визначити без ретроспективного аналізу особливостей його генезису. Має рацію О.А. Неприцький, який зазначає, що принцип історичності доповнює загальну методологію дослідження як інструмент, що дає змогу розглянути факти, події, явища й процеси в їх історичній ретроспективі та послідовності появи й розвитку. Усі вони існували в жорсткій прив'язці до тих історичних умов, які їх створили, а отже, вивчатися вони мають також згідно зі своїми хронологічними, причинно-наслідковими зв'язками в поєднанні з тогочасними об'єктивними умовами [14, с. 40].

Так, процес розвитку української державності закономірно супроводжується еволюцією (реформуванням) соціально-правової орієнтації правоохоронних органів України та механізму реалізації їх компетенції. Поряд із домінуючим раніше карально-репресивним способом їх функціонування в останні десятиріччя більш чітко став проявлятися соціально-сервісний напрям у межах здійснення ними правоохоронної діяльності. Водночас у межах галузі адміністративного права стрімко розвивається інститут адміністративних послуг, започаткований у 1998 р. Концепцією адміністративної реформи. Тому для одержання чіткого уявлення про правове регулювання відносин щодо надання адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності України нами було досліджено процес становлення й розвитку правового забезпечення публічно-сервісної діяльності правоохоронних органів України з моменту започаткування інституту адміністративних послуг.

Особливе місце серед принципів наукового пізнання посідає принцип системності, який, з огляду на предмет нашого дослідження, з одного боку, передбачає розгляд адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності як складної системи, що охоплює сукупність взаємопов'язаних компонентів, а саме адміністративних послуг окремих правоохоронних органів, а з іншого – є самостійним елементом більш складної системи – публічних послуг органів влади.

Поряд із принципами наукового пізнання важливу роль у методологічному інструментарії відіграють методологічні підходи та методи пізнання. Попри їх діалектичний взаємозв'язок, метод пізнання трактується як спосіб побудови й обґрунтування системи філософського та наукового знання, сукупність прийомів та операцій практичного й теоретичного освоєння дійсності [15, с. 73], а методологічний підхід – це фіксація певної спрямованості, орієнтації наукового пізнання, своєрідний «кут зору» на об'єкт вивчення, прояв «принципової методологічної орієнтації дослідження» [16], окреслення його ракурсу, напряду, «сукупність знань не про об'єкт дослідження, а про процес вивчення об'єкта або способи його пізнання» [17].

П.М. Рабінович визначає методологічний підхід як побудовану на гранично загальних (філософських) категоріях світоглядну аксіоматичну ідею (засаду), яка опосередковує загальну стратегію дослідження, відбір досліджуваних фактів та інтерпретацію результатів дослідження [18, с. 177]. Методологічний підхід дає нам можливість постулювати певну ідею та саме з її позиції досліджувати певний об'єкт.

Перелік методологічних підходів у вітчизняній юридичній доктрині є досить плюралістичним та включає, зокрема, історичний, логічний, герменевтичний, системний, аксіологічний, синергетичний, процесуально-діяльнісний, інтегративний підходи. З огляду на предмет і мету нашого дослідження вважаємо за доцільне звернути увагу насамперед на системний, аксіологічний, функціональний та інституційний підходи.

Діалектичний підхід дає змогу обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки, процеси диференціації й інтеграції, постійну суперечність між сутністю та явищем, змістом і формою, об'єктивність в оцінюванні дійсності.

Одним із найпопулярніших методологічних підходів сучасної юриспруденції вважається системний підхід. Хоча цей підхід з'явився в науковому пізнанні лише в другій половині ХХ ст., він відіграє надзвичайно важливу роль у пізнанні державно-правових явищ, їх зв'язків між собою та в розкритті загальних чи окремих якостей. Цей методологічний підхід виконує функцію міждисциплінарної мови, сутність якої полягає в розгляді об'єкта дослідження або проблеми з урахуванням повноти й складності їх внутрішньої будови, цілісності, взаємодії всіх складових елементів, зв'язку між ними та середовищем. Система правоохоронних органів України є підсистемою інституціональної системи правоохоронної діяльності, яка у свою чергу є підсистемою правоохоронної системи нашої держави. Саме тому будь-які трансформації в механізмі держави визначають також зміни в цій інституції, у її якостях та особливостях.

З огляду на предмет нашого дослідження особливе місце серед методологічних підходів належить аксіологічному (ціннісному) підходу. На думку В.С. Бігуна, основою аксіологічного підходу є визнання людини найвищою соціально-правовою цінністю, а права – цінністю, формою відображення та способом втілення людських цінностей. Застосування цього підходу дає змогу встановити, що однією із закономірностей формування, прояву й розвитку ціннісних властивостей відношення людини та права є

розвиток і поступальне здійснення гуманістичної природи права [19, с. 16–17].

Інтерес до філософсько-правового дослідження ціннісних властивостей здійснення гуманістичної природи права зумовлений потребами сучасного вітчизняного державотворення, адже в Україні відбувається становлення нової моделі державного управління, у якій пріоритет надається цінностям громадянського суспільства та ідеям демократичної, соціальної й правової держави. За цих умов діяльність владних інститутів спрямовується на зміну природи та форми взаємодії із суспільством, забезпечення переходу від адміністративно-розпорядчих методів управління до обслуговування населення. Водночас як одну з головних особливостей правоохоронної діяльності (у межах якої нами розглядається надання адміністративних послуг) В.С. Ковальський визначає соціальну цінність цієї діяльності щодо охорони прав фізичної чи юридичної особи певними юридичними процедурами [20, с. 7]. Таким чином, доходимо висновку щодо необхідності найширшого використання саме аксіологічного підходу під час здійснення наукового пошуку в ході пізнання адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності.

Також важливе місце серед методологічних підходів у нашому дослідженні посідає функціональний підхід, квінтесенцією якого є розгляд державно-правових явищ у контексті виокремлення їх місця й функцій. Р. Мертоном окреслено основні положення цього методологічного підходу, зокрема: 1) функціональна єдність цілого, що означає узгодження функцій усіх його частин; 2) універсальність функціоналізму, тобто функціональність притаманна всім соціальним явищам і віддзеркалює їх корисність; 3) функціональна необхідність, тобто будь-яке явище існує, коли функціонує, взаємодіє [21, с. 78–79].

Правоохоронні органи є державними інституціями, які виконують великий спектр функцій у сфері правоохоронної діяльності. Саме специфіка виконуваних завдань і функцій зумовлює існування зазначених органів у механізмі держави. Застосування функціонального підходу до предмета нашого дослідження сприяє встановленню місця функції з надання адміністративних послуг серед інших функцій правоохоронних органів, взаємозв'язку та співвідношення з ними. Так, випадки поєднання в одній інституції (одному органі влади) функцій із надання адміністративних послуг та контрольно-наглядових (інспекційних) функцій (що, зокрема, має місце також у системі правоохоронних органів України) визначаються фахівцями як один з основних корупційних ризиків інституційно-функціонального характеру в системі публічної адміністрації України.

Лише інтегративне, системне застосування методологічних підходів у правовому дослідженні забезпечує об'єктивне, повне та всебічне пізнання адміністративних послуг у сфері правоохорони як державно-правового явища.

Змістове наповнення кожного з методологічних підходів здійснюється під впливом застосування конкретних методів наукового пізнання. Попри їх допоміжний характер вони відіграють надзвичайно важливу роль у пізнанні досліджуваного предмета. Саме методи пізнання постають як важливі складові компоненти механізму реалізації світоглядних методологічних принципів та забезпечують функціональну ефективність правової методології загалом, утворюючи її методичне, певною мірою «технологічне» підґрунтя. Метод (грец. *methodos*) – спосіб пізнання, дослідження явищ природи й суспільного життя, що являє собою сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вивченню конкретного завдання. Будь-який метод виявиться неефективним і навіть марним, якщо ним користуватися не як «керівною ниткою» в науковій чи іншій формі ді-

яльності, а як готовим шаблоном для переколювання фактів. Кожен метод не просто детермінований попередніми та співіснуючими одночасно з ним іншими методами, не тільки тією теорією, на якій він заснований, а зумовлений насамперед своїм предметом дослідження, тобто тим, що саме пізнається [22, с. 22].

У процесі здійснення дослідження відповідно до поставленої мети й завдань з урахуванням специфіки його об'єкта та предмета для забезпечення достовірності знань, а також обґрунтування зроблених висновків і рекомендацій використовувався комплекс взаємодоповнюючих філософських, загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Їх застосування зумовлюється системним підходом, що дає можливість досліджувати проблемні питання в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. Має рацію Т.С. Ківалова, стверджуючи, що саме системний підхід під час пізнання явищ держави й права є визначальним, оскільки він дає змогу пізнати цілісність системи в поєднанні різноманітних державно-правових явищ, які набувають нових якостей, відсутніх у тому випадку, коли вони існують відокремлено [23, с. 208].

Водночас варто підтримати думку О.В. Іваненко про те, що науковець, послідовно втілюючи філософські погляди в пізнання державно-правових явищ, отримує можливість сформулювати вихідні теоретико-методологічні засади дослідження, наукові гіпотези та сконцентрувати увагу на їх науковому й теоретико-правовому обґрунтуванні [24, с. 31]. Діалектика як метод пізнання природи, суспільства та мислення, розглянута в єдності з логікою й теорією пізнання, є фундаментальним науковим принципом дослідження багатопланової та суперечливої дійсності в усіх її проявах. Категорії діалектики є універсальними логічними формами мислення, у яких відображені ті загальні властивості, відношення та зв'язки, які існують в об'єктивній реальності. Такі закони діалектики, як закон єдності та боротьби протилежностей, закон переходу кількісних змін у якісні і навпаки, закон заперечення заперечення, дають можливість дослідити трансформації сутності й змісту, категоріальних визначень, структури та прихованих механізмів розвитку явища, що досліджується [25, с. 4].

Отже, діалектичний метод дав можливість розглядати адміністративні послуги у сфері правоохоронної діяльності (а також адміністративні правовідносини, що виникають із приводу їх надання) у взаємозв'язку та взаємодії з іншими соціально-правовими явищами та юридично-галузевими утвореннями в умовах постійного розвитку шляхом переходу кількісних змін у якісні, зумовленого боротьбою внутрішніх протилежностей, закладених у цих явищах, дав змогу виявити усталені тенденції й закономірності еволюції інституту та теорії адміністративних послуг, а також напрями розвитку системи надання адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності.

Метод абстрагування, незважаючи на багатство змісту конкретного явища, дає змогу свідомо залишити поза увагою його численні сторони, відношення й риси, проте виявити в ньому типове, найбільш характерне, суттєве та істотне, визначити закони, за якими воно існує, тобто розкрити його як наукову категорію. За допомогою абстрагування формується ідеальний образ реальності, що спрощує досягнення цілей дослідження.

Сходження від конкретного до абстрактного найтісніше пов'язане з взаємодоповнюючими методами аналізу та синтезу. Найбільш рельєфно зазначені методи проявились під час визначення основних характеризуючих ознак правоохоронної діяльності та правоохоронних органів, найбільш характерних ознак послуг у межах загальної теорії права, адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності, найбільш питомих ознак і складників структури

адміністративно-правових відносин щодо надання адміністративних послуг, а також під час виявлення прогалин у правовому регулюванні зазначених правовідносин, визначення адміністративно-правового статусу суб'єктного складу вказаних правовідносин, щодо визначення категорії «адміністративна процедура» та встановлення її співвідношення із суміжними правовими поняттями, виявлення недоліків сучасної практики надання адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності України.

Історичний метод дає змогу дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей і суперечностей. Зазначений метод пізнання застосовувався під час дослідження становлення й розвитку інституту та теорії адміністративних послуг, а також правового регулювання відносин щодо надання адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності України.

Функціональний метод за своєю суттю є способом наукового пізнання діяльнісних аспектів державно-правових феноменів. У сучасній науці цей метод широко застосовується під час визначення природи та правового статусу суб'єктів правовідносин, їх компетенції. Його було використано в процесі дослідження правового статусу правоохоронних органів України як суб'єктів здійснення правоохоронної діяльності, а також особливостей правового статусу суб'єктів правовідносин щодо надання адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності України. Функціональний метод дав змогу дослідити діяльність правоохоронних органів як спосіб реалізації їх компетенції, у тому числі щодо надання адміністративних послуг.

Під класифікацією як методом пізнання розуміють розподіл предметів якого-небудь роду на взаємопов'язані класи згідно з найістотнішими ознаками, які властиві предметам цього роду та відрізняють їх від предметів інших родів, при цьому кожний клас посідає в отриманій системі певне постійне місце та у свою чергу ділиться на підкласи [26, с. 167–168]. Метод класифікації та групування було застосовано, зокрема, для визначення загальних ознак і рис адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності, наведення їх класифікації за різними підставами, а також у ході визначення найбільш питомих ознак адміністративних правовідносин щодо надання адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності та класифікації цих правовідносин за змістом.

Особлива увага в дослідженні приділялася застосуванню порівняльно-правового методу, адже здійснення ефективних і правових реформ неможливе на основі лише національного досвіду чи простого ознайомлення із законодавством окремих країн, а вимагає систематизованого наукового знання про загальносвітові й регіональні тенденції правового розвитку, що акумулюється насамперед порівняльним правознавством. Завдяки використанню вітчизняною наукою адміністративного права порівняльного правознавства відбувається більш глибоке проникнення в процеси та явища правової сфери, виникає можливість визначити характер впливу зарубіжного досвіду на національну правову систему. Так, порівняльно-правовий метод застосовувався нами в ході проведення аналізу передумов виникнення й розвитку інституту адміністративних послуг у країнах Європейського Союзу та в Україні, під час дослідження й порівняння процесів становлення та реалізації теорії адміністративних послуг у цих політико-територіальних організаціях, а також для аналізу зарубіжного досвіду вдосконалення правового регулювання й організації надання адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності.

Метод конкретно-соціологічних досліджень, який передбачає збір, аналіз та обробку правової інформації (офіційних

документів, матеріалів практики правоохоронних органів, матеріалів анкетування, опитування та інтерв'ювання), було використано нами в ході дослідження вибірки з Єдиного державного реєстру судових рішень за період 2011–2015 рр. із метою вивчення й узагальнення практики прийняття судових рішень адміністративними судами України щодо надання адміністративних послуг суб'єктами владних повноважень у сфері внутрішніх справ, а також у ході пошукового соціологічного опитування суб'єктів адміністративно-правових відносин щодо надання адміністративних послуг у сфері внутрішніх справ України для об'єктивізації їх позицій стосовно досліджуваної проблеми.

За допомогою методу правового прогнозування як системи прийомів, які дають змогу скласти науково обгрунтовані прогнози про майбутні стани державно-правових явищ, нами здійснено спробу визначити шляхи вдосконалення правового регулювання та організації надання адміністративних послуг правоохоронними органами України.

Висновки. Таким чином, окреслення методологічних засад дослідження проблематики адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності України дає змогу зробити такі узагальнення:

1) об'єктивно свідчить про новизну наукового дослідження не лише встановлення власного предмета дослідження, а й обгрунтування істинності отриманих результатів шляхом чіткого визначення прийомів, способів і засобів, за допомогою яких було встановлено нові знання про досліджуваний предмет;

2) багатоаспектність, динамічність та міждисциплінарність предмета дослідження зумовлює необхідність комплексного застосування різноманітних принципів пізнання, наукових підходів і методів дослідження як запоруки отримання евристичних знань про предмет дослідження та гарантії адекватності одержаних наукових результатів;

3) у ході проведення певного теоретико-юридичного дослідження на основі відповідного його об'єкта та предмета серед методів, принципів і прийомів пізнання, передбачених юридичною наукою, застосовуються лише ті з них, які є найнеобхіднішими, дібраними на науковій основі для найбільш ефективного досягнення поставленої мети дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про досліджувані процеси та явища;

4) методологічний потенціал відповідного предмета дослідження не є вичерпним у контексті постійного розвитку й удосконалення методологічного інструментарію.

Список використаної літератури:

1. Сердюк О.В. Методологічні дослідження в правознавстві: зміна парадигм. Актуальні проблеми держави і права. 2005. Вип. 24. С. 217–224.
2. Алексеев С.С. Теория государства и права. 2-е изд. М.: Норма, 2002. 595 с.
3. Попковская П.Я. Методология научных исследований. Минск: Информпрес, 2006. 182 с.
4. Черданцев А.Ф. Теория государства и права: учебник для вузов. М.: Юрайт, 2002. 432 с.
5. Рабинович П.М. Методология юридической науки. Юридична енциклопедія: в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. К.: Українська енциклопедія, 2001. Т. 3: К – М. С. 618.
6. Протасов В.Н. Теория государства и права. Проблемы теории государства и права. 2-е изд., доп. М.: Юрайт-М, 2001. 346 с.
7. Рассолов М.М. Проблемы теории государства и права: учеб. пособие. М.: Юнити; Закон и право, 2007. 640 с.
8. Юдин Э.Г. Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки. М.: Наука, 1978. 391 с.

9. Костицький М.В. Деякі питання методології юридичної науки. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 3–11.
10. Марченко М.Н. Общая теория государства и права. Академический курс: в 2 т. М.: Зерцало, 1998. Т. 2: Теория государства. 662 с.
11. Дробязко С.Г., Козлов В.С. Общая теория права: учеб. пособие для вузов. Минск: Амалфея, 2005. 464 с.
12. Луць Л.А. Загальна теорія держави і права: навч.-метод. посібник. К.: Атіка, 2010. 412 с.
13. Скакун О.Ф. Принципи у методологічному інструментарії загального порівняльного правознавства. Право України. 2013. № 3–4. С. 49–60.
14. Неприцький О.А. Велика Британія та європейська інтеграція (90-ті рр. XX ст.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02; Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Х., 2003. 230 с.
15. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). М.: Норма, 2000. 156 с.
16. Блауберг И.В., Юдин Э.Г. Становление и сущность системного подхода. М.: Наука, 1973. 270 с.
17. Тарасов Н.Н. Метод и методологический подход в правоведении: попытка проблемного анализа. Известия вузов. Серия «Правоведение». 2001. № 1. С. 31–50.
18. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. 9-е вид., зі змінами. Львів: Край, 2007. 197 с.
19. Бігун В.С. Людина в праві: аксіологічний підхід: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12; Нац. академія внутр. справ України МВС України. К., 2004. 21 с.
20. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: навч. посібник / В.С. Ковальський, В.Т. Білоус, С.Е. Демський та ін.; відп. ред. Я.Ю. Кондратьєв. К.: Юрінком Інтер, 2002. 320 с.
21. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (основи юридичної діяльності): наук.-метод. та навч. посібник. К.: Віра-Р, 1999. 506 с.
22. Бірта Г.О., Бургу Ю.Г. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 142 с.
23. Ківалова Т.С. Діалектичний метод та системний підхід як методологічна основа наукових досліджень у галузі цивільного права (на прикладі деліктних зобов'язань). Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2010. Т. 9. С. 204–216. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nronyua_2010_9_22 (дата звернення: 11.02.2018).
24. Іваненко О.В. Специфіка використання категорій і законів діалектики під час дослідження явищ державно-правової дійсності. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2015. № 6. С. 29–32.
25. Булавін Л.А., Чолпан П.П. Філософські та методологічні аспекти сучасної фізики: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Інститут журналістики, 2004. 206 с.
26. Сурмін Ю.П. Майстерня вченого: підручник для науковця. К.: Навчально-методичний центр «Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2006. 302 с.

ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Циганов Олег Григорович – кандидат технічних наук, доцент, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства Державного науково-дослідного інституту Міністерства внутрішніх справ України

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Tsyhanov Oleh Hryhorovych – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Chief Researcher of Research Laboratory of Problems of Legal and Organizational Support of the Ministry State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

artur-8461@i.ua